

Agenda 2030 za održivi razvoj, sektor bezbednosti i rodna ravnopravnost

Ovaj sažetak politike deo je *Priručnika Rod i bezbednost* koji su izradili DCAF, OEBS/ODIHR i UN Women, a u kojem su sakupljene ključne lekcije iz protekle decenije u promovisanju rodne ravnopravnosti i integrisanju rodne perspektive u oblasti bezbednosti i pravde.

Ovaj siže politike fokusiran je na Agendu 2030 za održivi razvoj – globalnu političku inicijativu koja je relevantna za ceo sektor bezbednosti i pravde. U Agendi 2030 prepoznato je sledeće: „održivi razvoj ne može se ostvariti bez mira i bezbednosti; a mir i bezbednost biće ugroženi bez održivog razvoja“.ⁱⁱ

U ovom sižeu politike:

- ♦ objašnjen je način na koji je u Agendi 2030 prepoznata ključna uloga koju dobro upravljanje sektorom bezbednosti i pravde ima za održivi razvoj;
- ♦ istražen je način na koji je u Agendi 2030 pozicionirano postizanje rodne ravnopravnosti kao kritično za postizanje svih Ciljeva održivog razvoja (COR), uključujući COR 16 o miru, pravdi i jakim institucijama;
- ♦ ilustrovane su konkretne veze između rada na ostvarivanju COR 16 i COR 5 o rodnoj ravnopravnosti, a date su i informacije o detaljnim smernicama sadržanim u *Priručniku Rod i bezbednost*;
- ♦ istaknuto je kako se prikupljanjem rodno osetljivih podataka u sektoru bezbednosti i pravde može podržati rad na Agendi 2030.

Ovaj siže politike namenjen je kreatorima politika, nacionalnim ministarstvima i institucijama bezbednosti i pravde koji su zainteresovani za uključivanje tog sektora u realizaciju ciljeva Agende 2030. Ovaj siže fokusiran je na normativni okvir Agende 2030, dok pridruženi instrumenti na koje se odnosi, sadrže detaljna uputstva o sprovođenju promena potrebnih za ostvarivanje ciljeva Agende.

ⁱ Svi pojmovi koji su u prevodu ovog dokumenta upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

ⁱⁱ UN General Assembly (2015) “Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development”, 21 October, UN Doc. A/RES/70/1, para. 35.

Agenda 2030 i dobro upravljanje sektorom bezbednosti

Agenda 2030 za održivi razvoj predstavlja poziv svim zemljama da preduzmu transformativne mere u cilju postizanja mira i prosperiteta svih ljudi i zaštite planete. U Agendi 2030, koju su u septembru 2015. godine usvojile sve države članice UN, identifikovano je 17 međusobno povezanih Ciljeva održivog razvoja, kojima je dodato 169 potciljeva i 232 indikatora. Ciljevi održivog razvoja odnose se na rešavanje globalnih izazova vezanih za siromaštvo, rodnu neravnopravnost, klimu, degradaciju životne sredine, nepravdu i nasilje.

Cilj održivog razvoja 16 ima centralno mesto u Agendi 2030 kada je reč o pristupu miru i bezbednosti i glasi: „promovisati miroljubiva i inkluzivna društva za održivi razvoj, obezbediti pristup pravdi za sve i izgraditi delotvorne, pouzdane i inkluzivne institucije na svim nivoima.“ Usvajanje COR 16, kojim je razvoj formalno povezan s mirom i bezbednošću, pozdravljeno je kao transformativno. Prethodni pristupi „miru“ u sistemu UN pretežno su bili fokusirani na humanitarne operacije, primirje, mirovne snage i razoružanje, izolovani od ekonomskih i socijalnih oblika razvoja.¹

U Agendi 2030 data je vizija „mirnih, pravednih i inkluzivnih društava koja pružaju jednak pristup pravdi i koja se zasnivaju na poštovanju ljudskih prava...“, na efikasnoj vladavini prava i dobrom upravljanju na svim nivoima, te na transparentnim, delotvornim i odgovornim institucijama.¹ Neravnopravnost i loše upravljanje su u Agendi 2030 prepoznati kao razlozi za nasilje, nebezbednost i nepravdu. Potciljevima COR 16 (videti boks 1) obuhvaćeno je smanjenje nasilja, okončanje nasilja nad decom, jednak pristup pravdi za sve i delotvorne, odgovorne i transparentne institucije.

Koncept *dobrog upravljanja* primenjen na sektor bezbednosti i pravde podrazumeva i to da odgovorne institucije osiguravaju bezbednost i pravdu kao javno dobro, putem uspostavljenih i transparentnih politika i praksi, te unutar normativnog okvira koji je u skladu s ljudskim pravima i vladavinom prava.ⁱⁱ U COR 16 izričito je prepoznata važnost dobrog upravljanja sektorom bezbednosti u podupiranju razvoja i izgradnji mira.

Boks 1: Potciljevi za COR 16

Promovisati miroljubiva i inkluzivna društva za održivi razvoj, obezbediti pristup pravdi za sve i izgraditi delotvorne, pouzdane i inkluzivne institucije na svim nivoima

16.1 Svuda značajno smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva.

16.2 Okončati zloupotrebu i eksploataciju dece, trgovinu decom i sve oblike nasilja i torture nad decom.

16.3 Promovisati vladavinu prava na nacionalnom i međunarodnom nivou i osigurati jednak pristup pravdi za sve.

16.4 Do kraja 2030. godine znatno smanjiti nezakonite tokove novca i oružja, poboljšati pronalaženje i vraćanje ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organizovanog kriminala.

16.5 Znatno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim oblicima.

16.6 Razviti delotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima.

16.7 Osigurati odgovorno, inkluzivno, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima.

16.8 Proširiti i povećati učešće zemalja u razvoju u institucijama globalnog upravljanja.

16.9 Do kraja 2030. godine obezbediti pravni identitet za sve, uključujući registrovanje prilikom rođenja.

16.10 Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu s nacionalnim zakonima i međunarodnim sporazumima.

16.a Osnažiti relevantne nacionalne institucije, između ostalog i preko međunarodne saradnje, za izgradnju kapaciteta na svim nivoima, posebno u zemljama u razvoju, radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala.

16.b Promovisati i sprovesti nediskriminatorne zakone i politike za održivi razvoj.

i UN General Assembly (2015) "Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development", 21 October, UN Doc. A/RES/70/1, para. 35.

ii Za detaljnije objašnjenje dobrog upravljanja sektorom bezbednosti, videti DCAF (2015) "Security sector governance: Applying the principles of good governance to the security sector".

Agenda 2030, rodna ravnopravnost i integrisanje načela rodne ravnopravnosti (*gender mainstreaming*)

Dobro upravljanje sektorom bezbednosti i „ne izostavljanje nikoga“ znači da se bezbednosne potrebe *svih* uzimaju u obzir i da *svi* moraju imati pristup pravdi. *Mere za osiguravanje rodne ravnopravnosti* sastavni su deo efikasne vladavine prava, njima se osigurava pristup pravdi za sve, kao i delotvorne, odgovorne i inkluzivne institucije. U svim kontekstima, globalno, nebezbednost, štetne prakse, nasilje i sukob pogađaju žene i devojčice. Nebezbednost žena često je pogoršana višestrukom diskriminacijom zasnovanom na faktorima kao što su starosno doba, rasa, etno-religijsko poreklo, invaliditet, društvena klasa, seksualna orijentacija i/ili rodni identitet. Na primer, siromašne žene i žene sa sela često se suočavaju sa posebnim preprekama u pristupu bezbednosti i pravdi. Kako bi bio *delotvoran*, sektor bezbednosti i pravde mora pružati odgovor na posebne potrebe žena i devojčica u pogledu bezbednosti i pravde. Kako bi bio *odgovoran i inkluzivan*, sektor bezbednosti i pravde mora prepoznati sposobnost za delovanje žena i devojčica i obezbediti njihovo uključivanje u institucije bezbednosti i pravde, i u proces donošenja odluka. Shodno tome, naponi za unapređivanje rodne ravnopravnosti kao sastavnog dela dobrog upravljanja sektorom bezbednosti i iskorenjivanja rodno zasnovanog nasilja treba da budu sastavni deo celokupnog rada na ostvarivanju COR 16.ⁱ

Suštinski deo vizije Agende 2030 jeste „postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i devojčica“, što je izraženo u COR 5. Potciljevima COR 5 (videti boks 2) obuhvaćeno je okončanje diskriminacije žena i devojčica, eliminisanje svih oblika nasilja nad svim ženama i devojčicama, te obezbeđivanje pune i efektivne participacije žena i jednakih mogućnosti za vodeće uloge na svim nivoima javnog života. U Agendi 2030 prepoznat je presudni doprinos koji postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena i devojčica imaju za napredak u pogledu *svih* Ciljeva i potciljeva: „Ostvarenje punog ljudskog potencijala i održivog razvoja nije moguće ako se polovini čovečanstva i dalje uskraćuju ljudska prava i mogućnosti.“ⁱⁱ

Boks 2: Potciljevi za COR 5

Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i devojčice

5.1 Okončati svuda sve oblike diskriminacije žena i devojčica.

5.2 Eliminirati sve oblike nasilja prema ženama i devojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima i seksualnu eksploataciju, kao i druge oblike eksploatacije.

5.3 Eliminirati sve štetne prakse kao što su dečji, rani i nasilni brakovi i žensko genitalno sakaćenje.

5.4 Prepoznati i vrednovati neplaćeno staranje i rad u domaćinstvu kroz obezbeđivanje javnih usluga, infrastrukture i politike socijalne zaštite, te promovisanje zajedničke odgovornosti u domaćinstvu i porodici, na način koji je odgovarajući u datoj državi.

5.5 Osigurati potpunu i delotvornu participaciju, kao i jednake mogućnosti za liderstvo žena na svim nivoima donošenja odluka u političkom, privrednom i javnom životu.

5.6 Osigurati univerzalnu dostupnost polnog i reproduktivnog zdravlja i reproduktivna prava, kao što je dogovoreno u skladu s *Programom akcije Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju* i *Pekinškom platformom za akciju*, kao i dokumentima koji su nastali kao rezultat kasnijih analitičkih konferencija.

5.a Sprovesti reforme kako bi žene dobile jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima svojine, finansijskim uslugama, nasledstvu i prirodnim resursima, u skladu sa nacionalnim zakonima.

5.b Povećati upotrebu inovativnih tehnologija, posebno informacione i komunikacione tehnologije, radi promovisanja osnaživanja žena.

5.c Usvojiti i ojačati dobre politike i primenjive zakone i propise za unapređenje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i devojčica na svim nivoima.

i Za detaljniju diskusiju o principima dobrog upravljanja sektorom bezbednosti i razlozima zbog kojih i ta oblast zahteva rodnu ravnopravnost, videti Instrument 1, „Upravljanje sektorom bezbednosti, reforma sektora bezbednosti i rod“

ii UN General Assembly (2015) "Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development", 21 October, UN Doc. A/RES/70/1, para. 35.

Žene i devojčice ne mogu uživati potpunu ravnopravnost ako ne uživaju bezbednost i pravdu. Za okončanje diskriminacije, nasilja i štetnih praksi prema ženama i devojčicama, obezbeđivanje jednakog pristupa, participacije i mogućnosti za liderstvo, kao i za sprovođenje zakona o rodnoj ravnopravnosti neophodno je da postoji sektor bezbednosti i pravde koji funkcioniše u skladu sa principima dobrog upravljanja. Efikasan sektor bezbednosti i pravde koji deluje u skladu s tim principima omogućava ženama da postanu ravnopravnije partnerke u donošenju odluka i razvoju. To podrazumeva integrisanje rodne ravnopravnosti u osiguravanje, rukovođenje i nadzor bezbednosti i pravde. Za ostvarivanje COR 5 neophodno je uspostaviti vezu s napretkom u pogledu COR 16.ⁱ

Rodno specifični ciljevi integrirani su u sve delove Agende 2030. Čak i kada rod nije eksplicitno istaknut, „sistematsko integrisanje rodne perspektive“ identifikovano je kao neophodno. To znači da za svaku meru realizacije Agende 2030, bilo da je reč o zakonodavstvu, politikama ili programima, treba u svakoj fazi i na svim nivoima pažljivo proceniti implikacije koje ta mera ima za žene, muškarce, devojčice i dečake. Problemi i iskustva žena i muškaraca treba da predstavljaju integralnu dimenziju u osmišljavanju, primeni, monitoringu i evaluaciji politika i programa.²

Za efektivno integrisanje načela rodne ravnopravnosti unutar sektora bezbednosti i pravde, potrebno je prepoznati kako polna i rodno zasnovana diskriminacija utiču na druge oblike diskriminacije. To podrazumeva rešavanje različitih oblika isključivanja, diskriminacije, nasilja i nepravde koje trpe lezbejke, gej, biseksualne, transrodne i interseks (LGBTI) osobe (videti boks 3).

Boks 3: Rešavanje pitanja diskriminacije LGBTI osoba putem Agende 2030

Očekivanja u vezi sa seksualnim ponašanjem, seksualnom orijentacijom, rodnim identitetom i rodnim izražavanjem deo su načina na koji društva konstruišu rod i rodne uloge. Diskriminacija i nasilje nad LGBTI osobama i osobama različitih seksualnih opredeljenja, te rodnog identiteta i izražavanja počiva na istim patrijarhalnim sistemima koji utvrđuju i održavaju rodnu neravnopravnost. Diskriminacija LGBTI osoba doprinosi i pogoršava nasilje kojem su svakodnevno izložene, stvarajući okruženje u kojem su te osobe isključene iz mogućnosti u svim aspektima njihovog života.

Iako se u Agendi 2030 LGBTI osobe ne navode eksplicitno, zalaganje *da se niko ne izostavi* mora obuhvatiti osobe različitih seksualnih opredeljenja i rodnih identiteta i izražavanja. Postizanje rodne ravnopravnosti (COR 5) mora obuhvatiti ravnopravnost lezbejki, biseksualnih, trans i interseksualnih žena i devojčica. Ostvarivanje inkluzije i pristupa pravdi (COR 16) zahteva ravnopravnost LGBTI osoba. Posvećenost UN tom zalaganju dodatno se ispoljava kroz brojne mere i zajedničke izjave o okončanju nasilja i diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.

Izvori: UNOHCHR (2018) "Leave no LGBT person behind: Statement by human rights experts on the International Day against Homophobia, Transphobia, and Biphobia", 17. maj; Egale Canada Human Rights Trust (2017) Queering the Sustainable Development Goals in Canada: Not Leaving LGBTQI2S communities behind, Toronto, ON: Egale Canada Human Rights Trust, str. 8.

Agenda 2030 nije jedini politički okvir kojim se rodna ravnopravnost povezuje sa bezbednošću i pravdom. Potciljevi COR 5 odražavaju preuzete obaveze iz Pekinške deklaracije donete 1995. godine i Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine. Posredstvom Agende za žene, mir i bezbednost, važnost rodne ravnopravnosti u oružanom sukobu, mirovnim procesima i postkonfliktnim okruženjima ima visoko mesto na međunarodnoj listi prioriteta.ⁱⁱ S fokusom na inkluzivnosti u COR 16 i na ravnopravnoj participaciji u COR 5, u Agendi 2030 potvrđene su norme koje se odnose na žene, mir i bezbednost, kao i važnost punog učešća žena u svim fazama i sferama mirovnih procesa i rešavanja sukoba.³ Ciljevi održivog razvoja 5 i 16 nude dugoročni(ji) pristup miru usmeren na razvoj, uz isticanje važnosti bavljenja uzrocima i pokretačima sukoba.⁴

i Za detaljniju diskusiju o vezama između inkluzije žena, donošenja odluka i delotvornosti, videti Instrument 1, „Upravljanje sektorom bezbednosti, reforma sektora bezbednosti i rod“.

ii Za više informacija o Agendi za žene, mir i bezbednost, videti sažetak politike „Pristup upravljanja sektorom bezbednosti pitanjima vezanim za žene, mir i bezbednost“.

Kako sektor bezbednosti i pravde doprinosi ostvarivanju Agende 2030?

Ostvarivanje ciljeva Agende 2030 zahteva odlučno uključivanje institucija javnog sektora, što podrazumeva i institucije sektora bezbednosti i pravde, kao i njihovih mehanizama nadzora, uključujući nacionalne institucije za ljudska prava. Rad na ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja može biti podsticaj za države da ispitaju delotvornost i odgovornost institucija sektora bezbednosti i pravde u odnosu na *svaki* COR. Za većinu država, ostvarivanje potciljeva COR zahteva određeni stepen institucionalne transformacije u pogledu nadzora, rukovođenja i usluga institucija sektora bezbednosti i pravde. Nasuprot tome, ukoliko sektor bezbednosti i pravde funkcioniše na način kojim se učvršćuje neravnopravnost i isključivanje, ostvarivanje COR od strane države biće onemogućeno.

Presudni aspekt Agende 2030 jeste prilagođavanje (ili lokalizacija) Ciljeva održivog razvoja u nacionalnim, regionalnim i lokalnim razvojnim planovima i budžetskim alokacijama. Time se državam pruža mogućnost prilagođavanja globalnih potciljeva i indikatora nacionalnim uslovima. Sistem UN i druge međunarodne, regionalne i nacionalne organizacije, uključujući nacionalne zavode za statistiku, zajedno rade na osmišljavanju načina za merenje i prikupljanje podataka potrebnih za praćenje napretka u odnosu na indikatore utvrđene za svaki COR.ⁱ

Kako se u sektoru bezbednosti i pravde mogu primeniti komplementarnosti između COR 5 i COR 16?

Zbog prethodno objašnjene međusobne uslovljenosti rodne ravnopravnosti i dobrog upravljanja sektorom bezbednosti, moguće je pronaći sinergiju u Ciljevima 5 i 16. Iako ne sadrži eksplicitne rodno specifične potciljeve, COR 16 ima rodno specifične indikatore, jer se *pristup pravdi za sve i delotvorne, odgovorne i inkluzivne institucije* ne mogu postići bez rodne ravnopravnosti. Postavljanje nacionalnih i lokalnih potciljeva, indikatora i prikupljanje podataka u vezi sa COR 16 treba da obuhvati integrisanje rodne perspektive i da bude koordinisano s naporima za postizanje rodne ravnopravnosti. Zbog toga, Agenda 2030 može imati ulogu okvira za postizanje efikasnije koordinacije u vezi s pomenutim pitanjima, i tako doprineti zajedničkom napretku kako u pogledu inkluzije i pristupa pravdi, tako i u postizanju rodne ravnopravnosti.

U narednim pododeljcima dati su primeri tri oblasti delovanja koje su bitne kako za COR 16, tako i za COR 5: diskriminacija, nasilje, participacija i donošenje odluka. U njima se objašnjava zašto je u radu na navedenim pitanjima u sektoru bezbednosti i pravde potrebno staviti fokus na rodnu ravnopravnost, a date su i informacije o detaljnijim smernicama sadržanim u drugim delovima *Priručnika Rod i bezbednost*.

Diskriminacija

Ciljevi održivog razvoja 5 i 16 imaju komplementarne potciljeve u vezi s diskriminacijom.ⁱⁱ

Potcilj	Indikatori
16.b Promovisati i primenjivati nediskriminatorne zakone i politike za održivi razvoj	16.b.1 Udeo stanovništva koje je izjavilo da se lično osećalo diskriminisanim ili zlostavljanjem tokom prethodnih 12 meseci po nekom od osnova diskriminacije koja je zabranjena prema međunarodnom pravu ljudskih prava
5.1 Okončati svuda sve oblike diskriminacije žena i devojčica	5.1.1 Postojanje ili nepostojanje pravnih okvira kojima se promoviše, sprovodi i prati ravnopravnost i zabrana diskriminacije po osnovu pola

i Za globalni okvir indikatora za COR i potciljeve Agende 2030, videti: <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list>.

ii Cilj održivog razvoja 10, „Smanjiti nejednakost unutar i između država“, takođe ima cilj i potcilj vezan za diskriminatorne zakone, politike i prakse.

Diskriminacija na osnovu pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta ili izražavanja zabranjena je međunarodnim pravom ljudskih prava. Ipak, mnoge zemlje i dalje imaju diskriminatorne zakone u oblastima kao što su rodno zasnovano nasilje, nasilje u porodici, vlasništvo nad zemljom, brak, starateljstvo nad decom, nasleđivanje, zapošljavanje i seksualna orijentacija. Na primer, zakoni koji se tiču rodno zasnovanog nasilja uglavnom isključuju određene žrtve. Istopolne veze između žena kriminalizovane su u 45, a između muškaraca u 72 zemlje.⁵ U mnogim kontekstima, čak i kada zakon nije očigledno diskriminatoran, prividno „neutralna“ primena zakona ima diskriminatoran uticaj na žene.ⁱ

Novi i bolji zakoni doprineli su suzbijanju rodno zasnovane diskriminacije i rešavanju širih pitanja neravnopravnosti širom sveta. Međutim, zakonske reforme nisu dovoljne. Za zaustavljanje diskriminacije neophodno je izgraditi strukture, znanje i veštine u sektoru bezbednosti i pravde kako bi se osigurala nediskriminatorna primena zakona i pristup pravdi. Institucije bezbednosti i pravde i njihovo osoblje moraju biti spremni i sposobni da efikasno odgovore na različite potrebe muškaraca, dečaka, žena i devojčica, kao i osoba različitih seksualnih opredeljenja i rodnog identiteta i izražavanja u pogledu bezbednosti i pravde. Ulogu u tome mogu imati nove politike i procedure, rodno fokusirane organizacione strukture, obuke o rodnim pitanjima, javne kampanje, mere usmerene na sprečavanje rodno zasnovanog nasilja, mehanizmi internog monitoringa i kontakti s neformalnim akterima u oblasti bezbednosti i pravde.

Okončanje diskriminacije žena i LGBTI osoba koje rade unutar sektora bezbednosti i pravde je takođe neophodno. Potrebna je transformacija institucionalne kulture, uz snažno liderstvo, politike i prakse ljudskih resursa, obuku i dijalog, te uz podršku čvrstih mehanizama unutrašnjeg nadzora.

U više instrumenata u *Priručniku Rod i bezbednost* date su detaljne smernice o načinima na koje službe bezbednosti i pravde mogu osigurati i podržati nediskriminaciju.ⁱⁱ

Parlamenti, institucije zaštitnika građana, nacionalne institucije za ljudska prava i organizacije civilnog društva imaju važnu ulogu u spoljnom nadzoru sektora bezbednosti i pravde. Oni mogu pozvati institucije bezbednosti i pravde na odgovornost zbog neuspeha u obezbeđivanju ravnopravnosti u pristupu pravdi, što podrazumeva nediskriminaciju žena, devojčica i LGBTI osoba.ⁱⁱⁱ

Nasilje

Ciljevi održivog razvoja 5 i 16 imaju komplementarne potciljeve u vezi s nasiljem.

Potcilj	Indikatori
16.1 Svuda znatno smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva	16.1.1 Broj žrtava umišljajnih ubistava na 100.000 stanovnika, prema polu i starosti 16.1.2 Broj smrtnih slučajeva u vezi s oružanim sukobom na 100.000 stanovnika, prema polu, starosti i uzroku 16.1.3 Udeo stanovništva koji je tokom prethodnih 12 meseci bio izložen (a) fizičkom, (b) psihičkom ili (c) seksualnom nasilju 16.1.4 Udeo stanovništva koje se oseća bezbedno u kraju u kojem živi
16.2 Okončati zloupotrebu, eksploataciju, trgovinu i sve oblike nasilja i torture nad decom	16.2.1 Udeo dece starosti 1–17 godina koja su tokom proteklog meseca iskusila bilo kakvo fizičko kažnjavanje i/ili psihičku agresiju od strane onih koji o njima brinu 16.2.2 Broj žrtava trgovine ljudima na 100.000 stanovnika, prema polu, starosti, i obliku eksploatacije 16.2.3 Udeo mladih žena i muškaraca starosti 18–29 godina koji su do uzrasta od 18 godina bili izloženi seksualnom nasilju

i Za objašnjenje rodno zasnovane diskriminacije u zakonima, politikama i praksi, s podacima i primerima, pročitati odeljak 2 Instrumenta 4, „Pravda i rod“.

ii Videti Instrument 2 „Policija i rod“, Instrument 4 „Pravda i rod“, Instrument 5 „Mesta lišenja slobode i rod“ i Instrument 6 „Upravljanje granicama i rod“.

iii U Instrumentu 7, „Parlamentarni nadzor nad sektorom bezbednosti i rod“, objašnjeno je kako ojačati nediskriminaciju u vezi sa spoljnim nadzorom.

Za detaljne smernice i kontrolne liste o integrisanju rodne perspektive u nadzor policije, oružanih snaga, institucije zaštitnika građana i nacionalnih komisija za ljudska prava, videti: DCAF, OSCE and OSCE/ODIHR (2014) *Guidance Notes on Integrating Gender into Security Sector Oversight*.

U vezi s nadzorom koji vrši civilno društvo, videti: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-INSTRRAW (2008) “Civil Society Oversight of the Security Sector and Gender”, Instrument 9 in *Gender and Security Sector Reform Toolkit*.

Potcilj	Indikatori
5.2 Eliminirati sve oblike nasilja prema ženama i devojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualnu i druge oblike eksploatacije.	5.2.1 Udeo žena i devojčica starosti 15 godina i više koje su ikada bile u partnerskim vezama i izložene fizičkom, seksualnom, ili psihičkom nasilju od strane sadašnjeg ili bivšeg partnera tokom proteklih 12 meseci, prema vrsti nasilja i starosti 5.2.2 Udeo žena i devojčica starosti 15 godina i više koje su bile izložene seksualnom nasilju od strane osoba koje nisu njihovi intimni partneri tokom proteklih 12 meseci, prema starosti i mestu događaja
5.3 Eliminirati sve štetne prakse kao što su dečiji, rani i nasilni brakovi i žensko genitalno sakaćenje.	5.3.1 Udeo žena starosti 20–24 godine koje su stupile u brak ili vanbračnu zajednicu pre 15. godine i pre 18. godine života 5.3.2 Udeo žena i devojčica starosti 15–49 godina koje su bile izložene genitalnom sakaćenju, prema starosti

Živote mnogih žena, devojaka, muškaraca i dečaka karakteriše nasilje. Svetska zdravstvena organizacija procenjuje da je 35% žena širom sveta doživelo ili seksualno nasilje koje nije počinio intimni partner ili fizičko i/ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera.⁶ Povećanom riziku od nasilja često su izložene LGBTI osobe. Rodno zasnovano nasilje i krivična dela prema LGBTI osobama nedovoljno se prijavljuju zbog nedostatka poverenja u policiju i pravosuđe.⁷

Akteri u oblasti bezbednosti i pravde, poput policije, sudova, ustanova lišenja slobode, graničnih službi i imigracionih pritvora moraju poboljšati način borbe protiv svih oblika rodno zasnovanog nasilja. U mnogim kontekstima, napredak je obuhvatao mere poput specijalizovanih procedura i infrastrukture za reagovanje na rodno zasnovano nasilje; zaštitu i pomoć žrtvama/preživelim; ženske policijske stanice; rodne jedinice i kontakt osobe za rodnu ravnopravnost; obuku i profesionalni razvoj u vezi s pitanjima rodno zasnovanog nasilja; umrežavanje žena i umrežavanje LGBTI osoba, i; saradnju sa nedržavnim akterima u oblasti bezbednosti i pravde. Službe bezbednosti moraju da imaju mere za prepoznavanje i reagovanje na činjenicu da su u nekim slučajevima počinioci uznemiravanja i nasilja nad osobama iz šire javnosti i nad kolegama upravo njihovi zaposleni.

U nekoliko instrumenata u *Priručniku Rod i bezbednost* date su detaljne smernice o načinima na koje službe bezbednosti i pravde mogu bolje odgovoriti na nasilje i doprineti njegovom sprečavanju.ⁱ

Institucije zaštitnika građana i nacionalne institucije za ljudska prava često imaju mandat koji im omogućava da istraže navode o nasilju unutar sektora bezbednosti. Oni, zajedno s parlamentima i civilnim društvom, imaju ključnu ulogu u nadgledanju načina na koji institucije bezbednosti i pravde reaguju na nasilje, uključujući nasilje nad ženama, devojčicama i LGBTI osobama i kako rade na njegovom sprečavanju.ⁱⁱ

i Videti Instrument 2 „Policija i rod“, Instrument 4 „Pravda i rod“, Instrument 5 „Mesta lišenja slobode i rod“ i Instrument 6 „Upravljanje granicama i rod“.

ii Za detaljne smernice i kontrolne liste o integrisanju rodne perspektive u nadzor policije, oružanih snaga, institucijama zaštitnika građana i nacionalnim komisijama za ljudska prava, videti: DCAF, OSCE, OSCE/ODIHR (2014) *Guidance Notes on Integrating Gender into Security Sector Oversight*.

Mere koje parlamenti mogu preduzeti u vezi s rodno zasnovanim nasiljem izložene su u Instrumentu 7 „Parlamentarni nadzor sektora bezbednosti i rod“.

Participacija i donošenje odluka

Potciljevi u Agendi 2030 koji se odnose na donošenje odluka predstavljaju dodatne primere komplementarnosti između potciljeva za COR 5 i 16.

Potcilj	Indikatori
16.7 Osigurati responzivno, inkluzivno, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima.	16.7.1 Udeo različitih pozicija (prema polu, starosti, invaliditetu, i populacionim grupama) u javnim institucijama (zakonodavstvo, javne usluge i pravosuđe na nacionalnom i lokalnom nivou) u odnosu na nacionalnu distribuciju 16.7.2 Udeo stanovništva koje smatra da je proces donošenja odluka inkluzivan i da odgovara na potrebe, prema polu, starosti, invaliditetu i populacionoj grupi
5.5 Obezbediti da žene u potpunosti i efektivno učestvuju i imaju jednake mogućnosti za rukovođenje na svim nivoima donošenja odluka u političkom, privrednom i javnom životu.	5.5.1 Udeo mesta koje zauzimaju žene u (a) nacionalnim parlamentima i (b) lokalnim upravama 5.5.2 Udeo žena na rukovodećim položajima

Žene su nedovoljno zastupljene u institucijama bezbednosti i pravde. Iako su podaci na globalnom nivou oskudni, nedavnim pregledom podataka o ženama u policiji ustanovljeno je da je njihova zastupljenost između 6% i 48%.ⁱ Žene u proseku čine samo oko 10% vojnog osoblja u državama članicama NATO i u zemljama učesnicama OEBS.ⁱⁱ Procenom koja je sprovedena u 47 zemalja članica Saveta Evrope u 2016. godini utvrđeno je da su žene činile samo 37 % sudija vrhovnog suda.ⁱⁱⁱ Podzastupljenost žena još je vidljivija na višim nivoima donošenja odluka, što otkriva ključne nedostatke u ostvarivanju prava žena na ravnopravno učešće u zapošljavanju i javnim institucijama. Štaviše, nedovoljan broj ženskog osoblja narušava sposobnost sektora bezbednosti i pravde da delotvorno radi u svim delovima zajednice.

Pored toga, žene su u skoro svim zemljama nedovoljno zastupljene u zakonodavnim organima. U aprilu 2019. godine, svega 24,3% članova parlamenata u svetu činile su žene, a samo 46 zemalja premašilo je zastupljenost žena od 30%.ⁱⁱⁱⁱ

Koreni podzastupljenosti žena leže u rodnoj pristrasnosti i diskriminaciji unutar institucija. U nekoliko instrumenata *Priručnika Rod i bezbednost* prikazani su načini na koje institucije sektora bezbednosti i parlamenti mogu u većoj meri uključiti žene i druge nedovoljno zastupljene grupe, i osigurati jednake mogućnosti. Ključni pristupi podrazumevaju unapređenje procesa zapošljavanja i ljudskih resursa, negovanje profesionalnih udruženja i oblikovanje dijaloga i promena u kulturi institucija.^v

Za postizanje inkluzije, participacije i zastupljenosti u sektoru bezbednosti i pravde, ostvarivanje pravične ravnoteže između muškog i ženskog osoblja nije jedini važan element; reč je i o uključivanju civilnog društva, posebno ženskih grupa, LGBTI udruženja i predstavnika drugih marginalizovanih grupa, u procese donošenja odluka vezanih za bezbednost, prioritete, pružanje usluga i nadzor. Za osiguravanje dobrih odnosa između zajednice i sektora bezbednosti potrebni su kako formalni mehanizmi konsultacija, tako i kontinuirana praksa. Pristupi pomoću kojih parlamenti i institucije sektora bezbednosti i pravde mogu ojačati svoj angažman u zajednici prikazani su u više instrumenata u *Priručniku Rod i bezbednost*.^v

i Videti podatke predstavljene u Instrumentu 2 „Policija i rod“.

ii Videti podatke predstavljene u Instrumentu 3 „Obrana i rod“.

iii Podatke o ženama u nacionalnim parlamentima objavljuje Interparlamentarna unija: <https://data.ipu.org>

iv Strategije za povećanje participacije žena i drugih nedovoljno zastupljenih grupa razmotrene su u Instrumentu 1 „Upravljanje sektorom bezbednosti, reforma sektora bezbednosti i rod“, Instrumentu 2 „Policija i rod“, Instrumentu 3 „Obrana i rod“, Instrumentu 4 „Pravda i rod“, Instrumentu 5 „Mesta lišenja slobode i rod“, Instrumentu 6 „Upravljanje granicama i rod“, Instrumentu 7 „Parlamentarni nadzor sektora bezbednosti i rod“ i Instrumentu 14 „Obaveštajne službe i rod“.

v Strategije za uključivanje zajednice razmotrene su u Instrumentu 1 „Upravljanje sektorom bezbednosti, reforma sektora bezbednosti i rod“, Instrumenta 4 „Pravda i rod“ i Instrumentu 7 „Parlamentarni nadzor sektora bezbednosti i rod“.

Unapređivanje prikupljanja podataka za COR unutar sektora bezbednosti i pravde

Druga oblast u kojoj sektor bezbednosti i pravde može doprineti ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja jeste unapređenje načina prikupljanja podataka i saradnja s drugim državnim akterima na poboljšanju prikupljanja podataka na nacionalnom nivou. Uz pomoć podataka i dokaza, vlade i institucije mogu se pozvati na odgovornost po pitanju rodne ravnopravnosti, nevidljivo se može učiniti vidljivim, a zakoni, politike i odluke u vezi s budžetom mogu se menjati. Prikupljanje podataka koji će se koristiti kao polazna osnova za praćenje napretka u ostvarivanju Agende 2030 i dalje predstavlja izazov u mnogim zemljama, a trajni nedostaci prisutni su posebno u pogledu rodne ravnopravnosti i razvrstavanja podataka prema polu.⁹

Okvir indikatora za COR 5 i 16 treba da predstavlja početnu tačku za prikupljanje podataka u okviru sektora bezbednosti i pravde, a ne „gornju granicu“ onoga što je moguće. Iako je za pojedine indikatore potrebno razvrstavanje podataka prema polu, starosti ili invaliditetu, to nije striktno slučaj sa svima. Ipak, institucije sektora bezbednosti i pravde treba da osiguraju razvrstavanje svih podataka koje prikupljaju prema starosti i polu, a tamo gde je to moguće, i prema drugim društvenim faktorima relevantnim za njihov kontekst.¹

Kreiranje potciljnih skupova i podindikatora zasnovanih na okviru indikatora Ciljeva održivog razvoja doprineće naporima na nacionalnom nivou za prikupljanje podataka potrebnih za glavne indikatore svakog potcilja. Sektor bezbednosti i pravde može kreirati rodno specifične potciljne skupove kako bi doprineo potciljevima COR 16. Na primer, potcilj 16.1 odnosi se na *znatno smanjenje svih oblika nasilja i s njima povezanih stopa smrtnosti svuda*. Kako bi se osiguralo usaglašeno ulaganje napora za određene grupe stanovništva, rodno specifični potciljni skup mogao bi biti *smanjenje nasilja nad ženama od strane intimnog partnera i povezanih smrtnih ishoda, i/ili smanjenje zločina iz mržnje prema LGBTI osobama i povezanih smrtnih ishoda*.

U skladu s principima odgovornosti i transparentnosti, institucije bezbednosti i pravde treba da učine dostupnim javnosti podatke koje prikupljaju i analiziraju (uzimajući u obzir zaštitu ličnih podataka i pitanja privatnosti). Time se akterima spoljnog nadzora, poput nacionalnih parlamenata, organizacija civilnog društva, akademskih institucija i medija, omogućava da izrađuju sopstvene analize ili da u istraživanjima saraduju s državnim institucijama, što će za sektor dugoročno biti od koristi.ⁱⁱ

Zaključci

Sektor bezbednosti i pravde ima ključnu ulogu u ostvarivanju Agende 2030 zato što bezbednost i pravda predstavljaju neophodne predušlove za razvoj. U ovom sažetku politike ukratko je izložen normativni okvir Agende 2030 za mir, pravdu i jake institucije, pokazano je zašto je rodna ravnopravnost potrebna za postizanje ciljeva dobrog upravljanja, i kako rad na COR 5 može upotpuniti napredak vezan za COR 16. Ciljevi i indikatori Agende 2030 vezani za diskriminaciju, nasilje, i posebno participaciju i odlučivanje, snažno povezuju COR 5 i 16.

U *Priručniku Rod i bezbednost*, čiji je ovaj siže politike sastavni deo, data je detaljna analiza, te podaci i smernice koje mogu koristiti kako sektor bezbednosti i pravde, tako i oni koji saraduju s tim sektorom, s ciljem pružanja podrške njihovom doprinosu za ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja.

i Razvrstavanje podataka uzimajući u obzir pol i druge intersekcijske faktore, obrađeno je u Instrumentu 15 „Integrisanje rodne perspektive u razvoj i monitoring projekata za sektor bezbednosti i pravde“.

ii Integrisanje rodne dimenzije u monitoring i evaluaciju projekata u sektoru bezbednosti i pravde tema je Instrumenta 15 „Integrisanje rodne perspektive u razvoj i monitoring projekata za sektor bezbednosti i pravde“.

Dodatni resursi

Global Alliance of NHRIs (GANHRI), resources on NHRIs and SDGs, <https://nhri.ohchr.org/EN/Themes/SustDevGoals>

Pathfinders for Peaceful, Just and Inclusive Societies, <https://www.sdg16.plus>

SDGs and the OSCE, <https://www.osce.org/sustainable-development-goals>

SDG Tracker, Measuring Progress towards the Sustainable Development Goals, <https://sdg-tracker.org>

UNDP (2018) "Gender equality as an accelerator for achieving the Sustainable Development Goals", discussion paper, New York: UNDP.

UN Statistics Division, SDG Indicators: Metadata Repository, <https://unstats.un.org/sdgs/metadata>

UN Sustainable Development Goals Knowledge Platform, <https://sustainabledevelopment.un.org>

UN Women resources on Agenda 2030, <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/post-2015>

Reference

1. D. M. Malone (2018) "On SDG 16: Peace, justice and strong institutions", *Our World*, 14 May, <https://ourworld.unu.edu/en/sdg-16-peace-justice-and-strong-institutions>; M. Martínez-Solímán and O. Fernández-Taranco (2017) "Sustainable development and sustaining peace: Two sides of the same coin", UNDP, 20 July, <https://www.undp.org/content/undp/en/home/blog/2017/7/20/Sustainable-development-and-sustaining-peace-Two-sides-of-the-same-coin.html>.
2. UN Economic and Social Council (1997) "UN Economic and Social Council Resolution 1997/2: Agreed conclusions", 18 July, Resolution 1997/2.
3. International Women's Development Agency (2016) "The global goals: Women, peace and security", Melbourne: IWDA, str. 2–3.
4. A. Möller-Loswick and U. Knudsen-Latta (2017) "Making Goal 16 count – Ensuring a gender perspective", London: Saferworld, str. 3.
5. UN Women (2018) "Executive director's blog series: Violence against LGBTI persons", UN Women, 8 December, <http://www.unwomen.org/en/news/stories/2017/12/op-ed-ed-phumzile-16days-day14>.
6. World Health Organization, London School of Hygiene and Tropical Medicine and South African Medical Research Council (2013) "Global and regional estimates of violence against women: Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence", Geneva: WHO.
7. Organization of American States (2018) "An overview of violence against LGBTI persons in the Americas: A registry documenting acts of violence between January 1, 2013 and March 31, 2014", OAS, 17 December, http://www.oas.org/en/iachr/media_center/PReleases/2014/153A.asp.
8. Council of Europe (2018) "European judicial systems: Efficiency and quality of justice", CEPEJ Studies No. 26, Strasbourg: Council of Europe.
9. Equal Measures 2030 (2018) "Data driving change. Introducing the EM2030 SDG Gender Index", Woking: Equal Measures 2030, str. 7; H. M. Nygård (2018) "SDG 16 Data Initiative: 2018 global report", SDG 16 Data Initiative Global Reports 2, Oslo: SDG 16 Data Initiative.

Napisale: Anna-Lena Schluchter, Lorraine A. Serrano and Megan Bastick.

Izrazi zahvalnosti

DCAF, OSCE/ODIHR i UN Women zahvaljuju se sledećim osobama za pregledanje nacrtu ovog sižea politike: Louise Edwards i Sean Tait (APCOF), Anna Möller-Loswick (FBA) i Ranjani K. Murthy. Autorke se, pored toga, zahvaljuju za doprinos sledećim osobama: Graziella Pavone i Jennifer Croft (OSCE/ODIHR) kao i osoblju koje radi u organizacijama DCAF i UN Women.

DCAF se zahvaljuje za podršku Švajcarske, Švedske i UK Dfid pri izradi ovog sižea politike.

ISBN: 92-9222-481-6

© DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019

Ohrabruje se korišćenje, prevođenje i diseminacija ove publikacije. Molimo da se navede izvor i da se materijali citiraju, kao i da se sadržaj ne menja.

Uputstvo za citiranje: DCAF, OEBS/ODIHR i UN Women (2019) „Agenda za održivi razvoj, sektor bezbednosti i rodna ravnopravnost“, u: *Priručnik za pitanja roda i bezbednosti*, Ženeva: DCAF, OEBS/ODIHR, UN Women.

Ovaj priručnik je objavljen uz podršku Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a (OEBS/ODIHR). Sadržaj Priručnika ne odražava nužno politiku i stavove OEBS/ODIHR-a.

Ovaj dokument prvobitno su 2020. godine objavili Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga (DCAF), Kancelarija OEBS za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) i UN Women, na engleskom jeziku kao *Gender and Security Toolkit – Policy Brief The 2030 Agenda for Sustainable Development, the Security Sector and Gender Equality* (Priručnik Rod i bezbednost – Siže politike Agenda 2030 za održivi razvoj, sektor bezbednosti i rodna ravnopravnost).

Ova BCMS verzija je nezvanični prevod, koji je pripremio i objavio UNDP SEESAC uz finansijsku podršku Ministarstva spoljnih poslova Kraljevine Norveške i Ministarstva za EU integracije i spoljne poslove Republike Slovačke kroz projekat „Jačanje regionalne saradnje u uključivanju rodne perspektive u reformu sektora bezbednosti na Zapadnom Balkanu“. Sadržaj publikacije ne odražava nužno politiku i stavove ODIHR. Tamo gde postoje razlike u tekstu, molimo pogledati originalnu publikaciju na engleskom jeziku kao konačnu i zvaničnu verziju.

